

II. De circumstantiis modi vel situs.

723. — I^a Regula. Situs prorsus licitus ille est, quem natura ipsa docet, nempe ut mulier succuba sit, vir autem incubus. — Ita S. Thomas, et alii communiter. Ratio est, quia caeteri situs naturae ordini nonnihil adversantur, et consequenter aliquam ordinis violationem inferunt.

Hoc autem alia de causa tenendum est, ne videlicet S. Thomam secum pugnantem et quidem in eodem contextu inducamus. Quippe haec ibidem praemisit: *Proponebat (Apostolus) secundam necessitatem, secundum quam institutum est (matrimonium) in remedium culpae (id est concupiscentiae. Sup. n. 33.). Quia enim carnalis concupiscentia adhuc post baptismum remanet, licet non dominetur, instigat homines maxime ad actus venereos propter vehementiam delectationis; et quia maioris virtutis est, totaliter hanc concupiscentiam superare, quam possit hominibus convenire, ... necessarium est, quod in parte concupiscentiae cedatur, et in parte superetur, quod quidem fit dum actus generationis ratione ordinatur.* Porro manifestum, hic S. Doctorem loqui de remedio concupiscentiae uniuscuiusque propriae: secus enim usus huius remedii contingere nunquam posset sine alterutrius coniugis peccato.

At enim, inquires, quomodo igitur haec cohaerent cum obiecta eiusdem S. Doctoris sententia, nempe quod *si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in se, hoc est peccatum veniale?*

Respondeo, haud aegre cum praemissa S. Doctoris doctrina hanc sententiam conciliari posse, si ratio illius diligentius ex contextu quaeratur; ex qua indagine insuper patebit, quo sensu intelligendus sit alius S. Doctoris textus paulo ante obiectus.

Ut haec itaque clarius intelligantur, advertite, quomodo S. Thomas (postquam

(Suppl. q. 49. art. 4.) quaesierat, *Utrum actus matrimonii excusetur per bona praedicta*, nempe bona matrimonii, mox sequenti articulo quinto, e quo sumpta sunt obiecta verba, quaerit, *utrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonii.* Porro quid sibi velit *actus matrimonialis sine bonis matrimonii*, perspicuum est ex obiectione prima sequentis sexti articuli, ubi dicitur: *Videtur, quod quodcumque aliquis uxorem cognoscit non intendens aliquid bonum matrimonii, sed solam delectationem, mortaliter peccet.* Ergo *actus matrimonialis non excusatus bonis matrimonii* idem est apud S. Thomam, ac *actus matrimonialis propter solam voluptatem habitus.*

Et huc quidem spectat secunda obiectio articuli quinti, atque adeo responsum S. Thomae, e quo verba obiecta desumpta sunt. Sic nimirum obicit sibi S. Doctor: *Ille qui utitur coniuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquid bonum matrimonii intendere: sed talis non peccat, ut videtur, quia ad hoc est matrimonium concessum humanae infirmitati, ut fornicatio vitetur, ut patet 1. Cor. 7.; ergo etiam SINE BONIS MATRIMONII potest actus eius excusari.* Supponit itaque obiectio *matrimoniale actum sine bonis matrimonii.* Porro supposito hoc statu quaestionis, facile intelligitur, cur S. Thomas duos casus in responso proponat, scilicet quando coniux vitare velit fornicationem in altero coniuge, et quando in se. Nam in primo casu negat, abesse omne matrimonii bonum, quia scilicet habetur *bonum fidei et actus*

II^a Regula. Nullus situs, quantumvis innaturalis, est *per se* graviter illicitus, dummodo actus coniugalis satis perfici possit; ratio est, quia qualiscumque situs inversio, dummodo perfici queat unio, generationem non impedit. — S. Lig. n. 917.

iustitiae in debito reddendo; non item in secundo casu; et cum dempto etiam hoc matrimonii bono iam nullum aliud eiusmodi bonum ex hypothesis supersit, iam redit hypothesis *actus matrimonialis sine bonis matrimonii*, actus nimirum, qui habetur *propter solam voluptatem*, quem ideo S. Thomas (Sup. n. 18.) iam dixerat culpa veniali infici; et huius quidem actus indolem perspicue idem S. Thomas exhibet dum articulo sequenti in Resp. ad 1. scribit: *Dicendum, quod tunc voluptates meretricias vir in uxore quaerit, quando nihil aliud in ea attendit, quam quod in meretrice attenderet:* quae quidem S. Doctor reponit omnino ad hypothesis praesentem: sic enim habet obiectio, *quodcumque aliquis uxorem cognoscit, non intendens aliquid bonum matrimonii, sed solam delectationem.* Et reipsa ita se res habet, quando res est cum meretricibus; neque enim ibi aut bonum prolis aut bonum fidei quaeritur, aut a fornicatore attenditur. Neque tamen S. Doctor concedit, quod habebat obiectio, mortaliter peccari, si in uxore attendatur *sola delectatio*, sine quopiam alio matrimonii bono. Nam eodem artic. 6. in corp. scribit: *Si autem quaeratur delectatio infra limites matrimonii, ut scilicet talis delectatio in alia non quaeretur, quam in coniuge, sic est veniale peccatum.*

Et ex his quidem illud etiam consequitur, necessarium nequaquam esse, ut Angelico Doctore attribuat sententia illa, quam *nimis rigidam* dixeris, quasi scilicet S. Doctor generatim peccati alicuius damnet accessum ad coniugem, quo remedium ad sedandam in se concupiscentiam inveniat, cum contra ipse fateatur et do-

ceat, in hunc etiam finem matrimonium divinitus esse institutum: nam S. Doctor id dumtaxat statuit, et quidem rectissime, quando quis ad uxorem accedit ita *propter solam voluptatem*, ut nullum attendatur matrimonii bonum, non secus ac qui accedit ad meretricem. Et quidem, ut superius (n. 34.) vidimus, iuxta S. Doctorem sufficit, ut bonum matrimonii *actu vel habitu* attendatur, nimirum ut saltem *virtualiter* finis ille, seu illud bonum intendatur, quod matrimonii actum honestum reddit. Quam in rem Seraphinus Capponi in suis ad hunc locum elucidationibus haec S. Thomae verba allegat: *Si tunc non ordinatur, tamen a ratione est praeordinatus. Esse ergo actum illum praeordinatum a ratione, est esse ordinatum habitu* (Vid. etiam sup. n. 9.). Ergo iuxta S. Thomam nulla est inordinatio, si delectatione illectus coniux ad coniugem accedat, etsi habitu tantum matrimonii bona intendat, ea scilicet non excludens, sicut excluduntur in fornicario ad meretricem accessu.

Hinc vero facilis, ut dixi superius, solutio patet difficultatis, quam ingerere videtur alter S. Doctoris textus, ubi dicitur, quod actus coniugalis *habet indulgentiam, in quantum aliquis consentiens concupiscentiae in uxorem, non fit reus peccati mortalis* (sed venialis). Post praemissa enim facile intelligitur, S. Doctorem hoc etiam loco de actu matrimoniali *sine bonis matrimonii*, id est de habitu *propter solam voluptatem* disserere.

Quod ut facile constet, advertite iuxta S. Thomam triplex esse matrimonii bonum, nimirum *bonum prolis, bonum fidei, et bonum Sacramenti.* Verum cum *bonum Sacramenti*, ut ait S. Do-

III^a *Regula*. Quilibet innaturalis situs, iusta accedente causa, omni culpa vacat: interdum autem situs innaturalis facilior est, vel etiam solus possibilis; et quidem maior quaequam facilitas vel necessitas eiusmodi inordinationem, quae per se levis est, amovere potest. — S. Lig. ibid.

724. *Resolves*. — 1° Minime peccant coniuges, qui situm invertunt ob periculum abortus tempore praegnationis, ob viri pinguedinem vel curvitatē, ob nimiam mulieris defatigationem, aut etiam ob frigiditatem, quando innaturali situ magis excitentur, etc.

2° Situs, qui solus possibilis est, qualiscumque demum sit, nullatenus damnatur, licet non modica seminis perditio sequatur; quia pars ista seminis non est generationi necessaria, et per accidens, invitis coniugibus, deperditur.

3° Cavendum est prudenti Confessario, ne de variis congregandi modis faciat quaestiones, quae non solum inutiles sunt, sed scandali etiam plenae. Hinc si poenitens dubium de his iniiciat, Confessario satis erit nosse, an completa fuerit pollutio extra vas debitum. Dixi, *si dubia iniiciat, aut etiam dubitandi occasionem poenitens suppeditet*; nemo enim non videt, eiusmodi interrogationes, in re tam lubrica, nisi manifesta adsit necessitas, nunquam esse faciendas (3). — S. Lig. n. 917.

ctor (Suppl. q. 49. art. 5. O.), *faciat ipsum matrimonium honestum, non autem actum eius*, superest, ut matrimonii actus bonis proli, aut fidei honestus fieri debeat, ut ibidem idem S. Doctor concludit.

Hisce praemissis, contextus consulatur, unde verba obiecta sumuntur (Lect. in C. 7. 1^{ae} Corinth.): *Indulgentia* (Inquit S. Doctor) *refertur ad actum conjugalem, secundum quod habet annexam culpam venialem... Unde considerandum est, quod actus conjugalis quandoque quidem est meritorius, et absque omni culpa morali vel veniali, puta, cum ordinatur ad bonum proli procreandae, et educandae ad cultum Dei, sic enim est actus religionis; vel cum fit causa reddendi debitum, sic enim est actus iustitiae: omnis autem actus virtutis est meritorius, si sit cum charitate. Quandoque vero est cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem ex concupi-*

scntia excitatur, quae tamen infra limites matrimonii sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Itaque hoc quoque loco duplex cernitur casus: prior, in quo bonum matrimonii apparet; posterior, in quo bona illa matrimonii desiderantur: nam secus ratio distinguendi inter casum et casum deesset. Atqui ubi in actu matrimoniali nullatenus attenduntur matrimonii bona, iam ob solam voluptatem matrimonii actum quis intendit, ut supra dictum est. Ergo et iste Angelici Doctoris locus nequaquam accipiendus eum generalis regula circa actum ob delectationem exercitum, sed coartandus est ad operantem sic *ob solam voluptatem*; ut matrimonii bona ne virtualiter quidem intendantur.

(3) Vulgatissima est DD. sententia, tum periculum scandali, quod confessarius et sibi et poenitenti, atque etiam aliis (nam non raro poenitentes de dictis et interrogationibus Confessariorum cum aliis loquuntur) potest parere, tum etiam reve-

III. De circumstantiis temporis.

Hae circumstantiae praecipue spectant ad tempus praegnationis, lactationis, menstrui, morbi, festorum et sacrae Communionis.

725. — 1° Nullo tempore *sub gravi* actus conjugalis *per se* interdicitur, quia nulla lex invenitur, qua opus coniugii ratione temporis unquam prohibeatur. Dixi *per se*: quia forte quandoque ratione circumstantiarum induci posset proximum abortus aut valetudinis periculum. Sed hoc rarissimum est, nec facile in quibusdam casibus praevideri potest.

2° Imo iuxta Theologos plerosque actus conjugalis ne leviter quidem ratione temporis unquam interdicitur; ratio, quia nulla lex assignari potest, qua etiam sub levi unquam prohibeatur. Attamen S. Lig. n. 924. magis arridet opinio (4), quae non excusat a culpa veniali, si copula tempore praegnationis fiat, nisi adsit periculum incontinentiae, vel alia causa honesta, quae vix alioquin unquam abesse potest.

3° Communior sententia docet, coitum tempore menstrui habitum non excusari a veniali ob indecentiam, quam prae se ferre videtur, nisi adsit aliqua causa coonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam praecavendam, etc. — S. Lig. n. 925. — Confessarius autem prudens hac in re ab omni interrogatione absteinebit, cum nihil sit a

rentiam Sacramento debitam, efficere debere, ut etiamsi forte timeat, ne satis integra confessio evadat ob tacitam aliquam circumstantiam, quae forte etiam speciem immutare videatur, tamen in materia adeo per se turpi ab ulterius inquirendo per interrogationes absteineat; in necessariis vero utatur iis verborum formis, quae quam decentissimae habeantur. Meminerit insuper Confessarius, imprudentem hac de re, importunum, et inverecundum modum loquendi, non raro iustam dedisse ansam non solum male de ipso suspicandi, sed etiam eum penes Ordinarios iudices denunciandi, quasi in actu confessionis, ut ait Gregorius XV. (in Const. *Contra sollicitantes*), *turpes habuerit sermones*: et quidem iudices tum in eos, qui ex malitia, tum etiam in eos, qui ex mera imprudentia sic deliquerint, animadvertere consuevisse. Videatur de hoc argumento Iosephus Frassinetti in

Comp. Theol. Mor. — Tom. II.

Dissertatione X., cui titulus: *Sull' integrità necessaria alla Confessione* (*Compend. della Teolog. mor.* vol. 2.).

(4) Haec, et alia huiusmodi, ad meram eruditionem memorantur; nam quoad praxim communis est doctrina, quam et S. Alphonsus acerrime propugnat, incertam quorundam opinionem, ut in casu, neque ad gravem neque ad levem obligationem adstruendam sufficere. Eiusmodi ergo plane incertas obligationes Confessarius urgere neque debet, neque potest; eo vel magis quod in hac quaestione ipse quoque S. Alphonsus n. 882. (ad quem locum remittit) rationem, cui innititur opinio ista, refutat; et insuper Confessarius, ut noscere posset, an locus huic obligationi per circumstantias detur, longos miscere sermones interrogationesque de ea materia deberet, a qua tangenda ex omnium sententia, nisi gravis adsit necessitas, summopere cavere debet.

poenitente necessario (5) declarandum. Idem ob paritatem rationis communiter tenent de copula a coniugibus tempore purgationis, seu diebus partum sequentibus habita.

726. — 4° Non est illicitus actus coniugii tempore lactationis, quia nulla est lex prohibens, nec ullum, teste experientia, periculum saltem proximum lac inficiendi. Unde non est, cur coniuges tanto tempore teneantur abstinere ab usu matrimonii cum continuo peccandi periculo. Sic *communissime* ait S. Lig. n. 911.

5° Actus coniugalis tempore morbi saltem plerumque neque *sub gravi* neque *sub levi* est illicitus, quia crebro nullum inde accidit damnum coniugibus; labor autem, qui actum comitatur, in morbum saltem communiter loquendo admodum influere nequit (6).

6° Iuxta communioem sententiam non est illicitus diebus *Dominicis* ac *Festis* etiam solemnioribus; tum quia nullum ius adversatur, tum etiam quia maritalis congressus non amovet coniuges a festis Ecclesiae servandis. Plerique e SS. Patribus, qui in oppositum obiiciuntur, de consilio potius quam de praecepto loqui videntur. Hinc etiam deduces, non esse cur eiusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimae prohibeatur. — *Ita communiter*. — S. Lig. n. 933.

7° Denique *per se* non prohibetur die *sacrae Communionis*, quamvis ad eam ex pietate tantum accedant coniuges, modo ex honesto fine agant (7). — *Ita communiter*. — S. Lig. n. 922., et l. 6. n. 273. — Lugo. — Sanchez, *aliique*, qui docent esse de mero consilio abstinere a copula die Communionis, sive ante sive post Communionem, modo non immediate post eam susceptam, neque ex mera voluptatis causa habeatur.

(5) Ageretur scilicet de culpa levi; culpa autem leves non sunt necessaria Confessionis materia, et quidem etiam quando de culpa levi certo constat. At enim agitur et hic de mera opinione, et sunt, qui aequae probabilem putant opinionem, quae in hoc esse culpam negat, praesertim postquam ostensum iam est, rationes physiologicas, quibus veterum opinio innitebatur, carere fundamento, ut palam facit Cl. Lecompte (*De l'ovulation spontanée* part. 2. Sect. 2.). Vide ergo, quae dicta sunt in not. praec.

(6) Hoc nimis generaliter dictum videtur, et in casibus particularibus pensandum erit tum incommodum seu damnum aegro-

tantis, tum incontinentiae in altero coniuge periculum. Vid. infr. n. 727. III., et 728. Resol. 6.

(7) Quid haec sibi velint, vix intelliges; nunquam enim sine honesto fine agere quidpiam licet, sive die Communionis, sive aliis diebus. Vides nimirum lacinias singularium de finibus matrimonii opinionum. Idem dicito de exceptione inferius addita de *mera voluptatis causa*: qua de re vide adnotata ad n. 720.: et siquidem actum *per se* culpa carere demum definias, concludes et hoc ad merum consilium, non autem ad praeceptum aut grave aut leve pertinere.

ARTICULUS II. — DE OBLIGATIONE ACTUS CONIUGALIS

727. **Principia.** — I. Datur iustitiae obligatio *per se* gravis reddendi debitum alteri coniugi serio et rationabiliter petenti. Ratio est, quia ex ipsa natura contractus matrimonialis coniuges sibi invicem transferunt potestatem corporum in ordine ad usum coniugalem. Deducitur etiam ex verbis Apostoli 1. *Cor.* 7. 3.: *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

II. Nulla *per se* urget obligatio petendi debitum coniugale. Ratio est, quia neuter coniux iure suo uti tenetur, et uterque illud remittere potest. *Per accidens* tamen dari potest petendi obligatio ex charitate vel alia virtute, praesertim in viro, v. gr. si iudicet compartem versari in periculo incontinentiae ob verecundiam petendi, aut si petitio necessaria sit ad fovendum aut restaurandum amorem coniugalem, etc. — Vid. S. Lig. n. 928. 929.

III. Cessat obligatio reddendi debitum, cessante iure illud exigendi: ius autem in sequentibus praecipue casibus perimitur, scilicet 1° Si unus coniugum adulterium commiserit; 2° Si petens usu rationis careat, quia petitio eius non est humana; 3° Si reddens possit rationabiliter timere damnum vel periculum grave sanitatis, quia non censentur coniuges se obligasse ad debitum cum tanto incommodo reddendum; 4° Si petens, ob commissum incestum cum consanguineis alterius, in primo aut secundo gradu, aut aliam ob causam ius petendi amiserit (8).

728. **Resolves.** — 1° Tenentur coniuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu, aut sine necessitate; haec quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causae autem iustae abeundi ad longum tempus sunt bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. Debet autem vir, qui alibi diu manere debet, uxorem eo ducere, si commode possit, ut secum cohabitet. — S. Lig. n. 938.

2° Graviter peccat coniux negans debitum, quoties est periculum incontinentiae, vel gravis molestiae in altera parte. Item si neget alteri serio petenti. Secus autem, si compars benevole remittat, aut remisse petat.

3° Non peccat negans, quando alter immoderate petit, v. gr. post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus,

(8) Forte hic confunditur amissio iuris in corpus alterius, cum usu iuris ob quampiam circumstantiam illicito. Idcirco haec non cohaerent cum dictis sup. n. 721.,

ubi statuitur, coniugem, qui ob incestum affinitatem contraxit, debitum alteri reddere posse, imo teneri.

nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, secluso tamen semper incontinentiae periculo. — S. Lig. n. 940.

4° Reprehendendae sunt uxores, quae maritis suis absque sufficienti causa debitum negant, etsi remisse petant; vel quae non concedunt nisi coactae, viroque dure et contumeliose suas petitiones exprobrant.

5° Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis aut nutritionis incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores diuturnos sed moderatos, v. gr. capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantisper debilitatam; quia haec omnia conditioni matrimoniali adnexa sunt; secus autem si periculum vitae, aut morbi gravissimi ex iudicio medici vere prudentis pertimescendum esset. — S. Lig. n. 952.

6° Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus, aut quid simile. Pariter ob notabilem corporis debilitatem excusantur a reddendo debito laborantes feбри valida aut alio morbo gravi. — S. Lig. n. 950.

7° Non excusatur coniux a debito reddendo ob timorem prolis numerosioris; procreatio enim prolis ad praecipuum finem matrimonii spectat; unde incommodum illud est ipsimet matrimonio intrinsecum. — S. Lig. n. 941. (*)

ARTICULUS III. — DE PECCATIS CONIUGUM.

729. — Patrari possunt peccata inter coniuges ratione actus coniugalis sive per *excessum*, hoc est, actus ad generationem inutiles ponendo, sive per *defectum*, actum essentialem non perficiendo, seu crimine *onanismi* torum maculando.

Hinc paragraphus duplex.

§. I. De peccatis coniugum per excessum.

Triplicis generis distinguuntur actus qui praeter copulam, sed eius occasione aut praetextu, a coniugibus exerceri possunt. 1° Alii sunt nocivi generationi, ut sodomia et pollutio, et sunt contra naturam. 2° Alii utiles, ut tactus excitantes naturam et amorem foventes. 3° Alii nec nocivi nec utiles, et dicuntur praeter naturam.

730. **Principia.** — I. Quidquid est necessarium ad actum conjugalem complendum, aut utile ad illum facilius, citius, aut perfectius

(*) S. Alph. l. c. duas refert sententias et affirmantem excusari non secus ac negantem eodem modo recitat. Subdit tamen convenire inter omnes, reddendum esse

debitum, si sit in altero periculum incontinentiae, quod quidem, ait, vix aberit, si una cubent.

exercendum, est coniugibus omnino licitum. Ratio, quia qui habet ius ad rem, habet ius etiam ad media necessaria vel utilia, nec aliunde prohibita; et quibus licitum est principale, licitum etiam est accessorium, ac medium ad illud ordinatum.

II. Quidquid in actu coniugali generationi obest, seu proliferae substantiae effusionem per se inducit extra coniunctionem naturalem, est graviter illicitum. Ratio est, quia talis effusio voluntaria non est licita nisi in ordine ad generationem, et proinde matrimonium non dat facultatem nisi ad eiusmodi effusionem, quae generationi per se inservire possit; alioquin vero si homines voluptate illa frui sine consequenti prolis alendae et educandae onere possent, filiorum generatio facile posthaberetur, imo vitaretur data opera, et sic societas ipsa ad interitum declinaret.

III. Quidquid non obest quidem, per se tamen minus necessarium, minusve utile est ad actum generandi, culpa verti nequit nisi levi; a qua tamen alii fines eiusmodi actibus intrinseci excusant, nempe ut affectus coniugalis servetur ac foveatur, aut saltem ut concupiscentia sedetur (9); quos tamen fines opus non est expresse intendere, sed prout dictum est superius, sufficit ut positive non excludantur.

731. **Resolves.** — 1° Culpa vacant inter coniuges oscula quaelibet honesta, et tactus in partes tum honestas tum etiam minus honestas (si tamen caute fiant) ratione affectus coniugalis demonstrandi, aut amoris confovendi, etiamsi aliquando *per accidens* sequeretur *involuntaria* pollutio; quia omnia amoris honesta signa, etiam tenera, ut media ad finem, sunt licita iis, qui ex vinculo matrimoniali *cor unum et caro una* fieri debent. — S. Lig. n. 934. *et alii communiter.*

2° Culpa *per se* vacant etiam tactus et aspectus minus honesti, si ad copulam *immediate* referantur. Imo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles; tunc enim sunt quaedam copulae praeparatio, et velut inchoatio. Si autem actus, quibus coniux se ad actum conjugalem disponit, tales sint, ut pollutionem *per se* facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad eam extra congressum evitandam (10); quae diligentiae

(9) Confer dicta superius in nota, ad n. 720., ubi ex doctrina Chrysostomi et S. Thomae, Paulum Apostolum interpretantium, ostensum est, coniugii lucrum fructumque in eo maxime inesse, ut ardor concupiscentiae restinguatur, et sic pudica ducatur vita. Restinguitur concupiscentia, dum coniugium praestat, quo delectationis appetentiae satisfieri honeste queat. Vita ducitur pudica, dum appetentiae illius

satisfactio extra legitimum thalamum non quaeritur.

(10) Idecirco ab his maxime cavendum DD. monent, si coniuges eo loci sint, ubi congregari non possint. Duo autem exempla tactuum, qui *per se* facile pollutionem provocant, indicat Sanchez (*De Matr.* lib. 9. disp. 45. n. 35.), et horum alterum etiam S. Alphonsus (lib. 6. n. 934.).

omissio, ubi huiusmodi sit ut prope per eam quis pollutionem extra vas velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest; quod si debita adhibita diligentia, talis pollutio praeter intentionem sequatur, nulla erit culpa (11).

(11) Haec doctrina prae oculis habenda est etiam quoad casum, quem mox Auctor subiicit, quoad actus nempe imperfectos, qui inter coniuges exercentur absque congregandi intentione. Et Auctor quidem solum opinionem indicat, quae hos actus non damnat ceu graviter reos. At non praetermittenda silentio est alia opinio, et ipsa sat communis (Vid. S. Alph. lib. 6. n. 934.), quae hos actus *excusat ab omni culpa etiam in petente, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensus in eam, et modo... adsit gravis aliqua causa, v. gr. ad fovendum mutuum amorem... aut ad avertendam alterius zelotypiam.* Et (ibid.) subiicit, *probabiliter in reddente tactus etiam impudicos (nisi sint tales, ut videantur inchoata pollutio) esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitae.*

Haec autem ex communi sententia, quam et S. Alphonsus sequitur (l. c. n. 933.), valent etiam quando *congressus coniugibus esset omnino vetitus, vel etiam esset impossibilis ob impotentiam.* Et quoad hunc quidem postremum casum, quando coniuges dicendi sint vere et prorsus impotentes, superius (in not. ad n. 667.) iam advertimus. Quoad primum vero inspicienda causa est, cur coniugii usus sit vetitus. Nam vera erit statuta regula, si interdictus sit ob affinitatem ex crimine contractam cum propria uxore; secus vero, si ob matrimonii nullitatem.

Et quoad istos actus imperfectos memoranda ea *veniunt*, quae habet Diana (l. 2. Tr. 6. res. 205. n. 2.): *Communiter (ait) notant DD., cessante in utroque coniuge pollutionis periculo, non peccare maritum mortaliter, si coeptam copulam ante seminationem abrumpat, ne*

proles generetur, modo id faciat uxore consentiente aut non rationabiliter invita. Immo si iuxta causa adsit impediendi seminationem, v. gr. ob paupertatem ac multitudinem prolis, et nihilominus concubandi ad sedandam concupiscentiam, omnem culpam abesse, si mutuus consensus accedat... Unde non erunt damnandi etiam de culpa veniali coniuges infirmi, qui ad sedandam concupiscentiam inciperent copulam, et voluntarie illam minime perficerent; et hic casus frequenter potest accidere. Et mox (resol. 207.) hunc casum proponit: *Quidam inchoabat copulam cum uxore, et postea ob morbi periculum ex eius consensu se retrahabat; verum ex hoc aliquando sequebatur pollutio: quaesitum a me fuit, an talis tactus esset licitus? Respondi affirmative: quia non est peccatum dare operam rei licitae et actioni honestae, quamvis praevideatur secutura pollutio, dummodo absit periculum consensus, ut erat in casu, de quo interrogatus fui: quia tunc pollutio non est in se voluta, ut supponitur, neque dici potest voluta in causa, quia non teneor illam actionem omittere, ne sequatur pollutio, stante iusta causa.* Cuius resolutionis rationem clarius propositam habes in doctrina S. Alphonsi, quam alibi (vol. 1. not. ad n. 412.) retulimus. Vid. etiam Sporer (*De Matrimonio* n. 500.), ubi de casu consimili, quem sumit ex Gobat (*Theol. Exper.* Tr. 10. n. 668-669.), idem cum Diana aliisque sentit, et advertit, quod sit *casus valde et frequenter practicus.*

Obiicies haec S. Alphonsi (lib. 6. n. 918.) verba: *Tamen puto, nullo modo posse eos (coniuges) excusari saltem a veniali, quidquid dicat Sanchez cum aliis.*

3º Non peccant graviter coniuges, etsi tactibus etiam sine intentione copulae habitis exurgat commotio spiritum, vel membrorum generationi inservientium, aut sequatur distillatio; quamvis haec in solutis mortalia essent: ratio, quia secluso voluntariae extra vas pollutionis aut sodomiae crimine nihil fit contra bonum matrimonii (12). — *Ita communiter.* —

Resp. Doctores, uti fatetur etiam S. Alphonsus, inter se non conveniunt, utrum in casu culpa aliqua vel venialis intercedat. Igitur non constat certo de lege quapiam, quae sic violetur, atque adeo non adest convincens ratio, cur actus, de quo quaestio, venialis culpae damnetur. Atqui iuxta doctrinam a S. Alphonso tantopere inculcatam non possumus nec debemus aliquid *illicitum* dicere, nec conscientiam peccati iniicere, quando de peccato non constat. Ergo congruum est, ne prohibeas quominus in casu opinioni S. Alphonsi oppositam aliorum Doctorum opinionem alii praeferant.

Insuper diximus: *Cuius resolutionis rationem clarius propositam habes in doctrina S. Alphonsi, quam alibi (vol. 1. Not. ad n. 412.), retulimus:* habes ergo rationem huius allegatae doctrinae. Eo in loco S. Doctor Alphonsus disserit de reatu illarum actionum, quae sint causa motuum carnalium, imo et pollutionis, et quidem de causa proxima seu graviter influente, et de eiusmodi causis haec scribit: *Excipitur tamen, si praefatae actiones ponantur ex causa necessaria, vel utili, vel convenienti animae aut corpori; tunc enim pollutiones ex ipsis provenientes, adhuc praeviasae, non sunt peccata, dummodo absit consensus, vel eius periculum.* Ita *COMMUNITER Silvius, etc. ex S. Thoma.* Atqui, ut patet ex allatis Antonini Dianae textibus in *Nota* allatis, iusta causa supponitur in casu adesse. Ergo permittere debes ut S. Alphonsus cum *COMMUNI DD.* sententia sentientem praeferamus S. Alphonso, sicubi forte a sua ipsius et a communi aliorum doctrina discedere videatur.

(12) Non abs re Auctor generale hoc principium aut statuit aut supponit, quod praeter istam inordinationem, quae est contra naturam, vix aliquid inter coniuges quoad hoc intercedere possit, quod gravis culpae *certe* damnari possit. Nam utique penes hos, illosve Auctores ceu graviter reos traduci reperies modo istos actus, modo alios; at enim in his mere habes quasdam opiniones particulares, et quidem non e solidis certisque principiis, sed potius e phantasticis apprehensionibus fere deductas. Recurrunt quidam scilicet *ad indecentiam*, ac turpitudinem, ac fere exclamationibus ac declamationibus rem agentes, *horrendam, nefandam, turpissimam, etc.*, rem proclament: quasi vero aut ratio peccati generatim, aut gravitas culpae petenda sit e ratione *indecentiae* in eo materiae genere, in qua etiam quae maxime licita sunt, quin et praecepta, ipsa natura duce, secreto ac tenebris ratione *indecentiae* committenda sunt. Recurrunt alii ad rationem effraenis libidinis; quasi vero libido non se maxime effraenem prodat in eo, in quo coniugii finis consummatur, aut quasi non ideo etiam matrimonium institutum fuerit, ut effraenis libidinis (Vid. S. Thom. sup. in not. ad n. 720.) remedium foret; aut quasi aliter matrimonium libidinis remedium foret, quam ut vehementi delectationis appetitui satisfiat, ea demum lege tantum ipsi apposita, quam et S. Thomas (l. c.) innuit, ut nec extra legitimum matrimonium excurrat, nec naturae fini adversetur! Et sane nisi adversus horum alterutrum peccetur, solida ratio, propter quam quaequam alia inordinatio certo possit peccati gravis incusari, clare nusquam apparet.